

הערות לחקיקה

פירעון מוקדם של תעודת מלווה ביטחון שנפטר בעליה

מאת

חיים נחמיאס *

א. מבוא

מה דינה של תעודת מלווה ביטחון שהוצאה בהתאם להוראות חוק מלווה בטחון, תשל"ג—1973¹ (להלן — החוק), אשר בעליה נפטר ומועד פירעונה בשנת 1989? המחקק ראה לנכון לקבוע את פירעונו המוקדם של המלווה, וכך מורה סעיף 7(ב) לחוק: "נפטר יחיד, ייפרע המלווה ששילם לבן זוגו, ואם לא השאיר בן זוג — ליורשיו, תוך שנה מיום שהוגשה בקשה לכך...".²

טול מקרהו של פלוני שנפטר ובצוואתו ציווה את כל רכושו — לרבות תעודות מלווה ביטחון שהוצאו בהתאם לחוק — לבניו, ובכך הדיר את בת-זוגו שנותרה בחיים מחלקה בעיזבונו בתורת יורשת על-פי-דין. לכאורה, לפי פשוטו של סעיף 7(ב) הנ"ל, בניו של אותו פלוני לא יזכו לרשת את תעודות המלווה האמורות הגם שהן צויו להם ואף לא יהיו זכאים לפירעון המוקדם, לפי שהמלווה יפרע לבת-זוגו. האומנם?

קריאה מדוקדקת של סעיף 7(ב) מעוררת שורה של שאלות שמקורן בליקויים התוכניים והגיסטחיים שבו.³ כך, למשל, האם הסעיף נועד להסדיר פירעון מוקדם בלבד, או שמא אף להעניק לבן-הזוג מעמד של יורש עדיף? מהו היחס בין הסעיף ובין הוראות חוק הירושה, תשכ"ה—1965⁴? מה היקף משמעותו של המונח "בני-זוג" והאם הוא כולל "ידועים בציבור"?

* תלמיד השנה הרביעית בפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית בירושלים.

1 ס"ח תשל"ג 92.

2 תקנה 6 לתקנות מלווה בטחון (תעודת מלווה) (מס' 2), תשל"ה—1975 (ק"ת תשל"ה 2556) מסדירה את אופן ביצוע הפדיון המוקדם.

3 וכבר העיר כבוד השופט עציוני: "כנראה שזו דרכם של חוקים פיסקליים שעליהם 'להצטיין' באי בהירות, בניסוח מסורבל, כאשר הוראה אחת רודפת שניה, ולעיתים מתנגשת אתה ולעיתים חופפת אותה" (ע"א 634/73 ארינס נ' פקיד השומה למפעלים גדולים, פ"ד כט (1) 517, 524).

4 ס"ח תשכ"ה 63.

קיווינו למצוא ולו מקצת מן התשובות במסמכי חקיקת החוק⁵, אך תקוותנו היתה לשווא. לא נותר לנו אלא להצביע על הליקויים שאנו מוצאים בסעיף הנוכחי, שאותם יש לתקן, לפי ענינת דעתנו.

ב. הליקויים במצב הנוכחי

מיהו בעליה של תעודת מלווה שהותר אחריו נפטרה? בשאלה זו עוסק סעיף 6(ג) לחוק, הקובע לאמור: "התעודות לא יהיו סחירות ולא יהיו ניתנות לשעבוד או להעברה פרט להעברות מכוח הדין, אלא אם שר האוצר, באישור ועדת הכספים של הכנסת, קבע אחרת בתקנות ובתנאים שקבע"⁶. גראה לנו, שהורשת תעודה — בין על-פי צוואה ובין על-פי-דין — אינה בגדר העברה רגילה⁷, שלגביה די ברצון חד-צדדי של המעביר להעבירה בכל עת⁸, אלא העברת מכוח הדין⁹. לאור סעיף 6(ב) לחוק גראה לנו, כי

5 הגם שבהצעת החוק (ה"ח תשל"ג 178) נזכר סעיף זה, לא הובאו לגביו כל דברי הסבר. ניסינו לתהות, שמא כבר מופיע סעיף כגון דא בחוקים דומים קודמים, ואולי שם עמדו על מטרתו וטעמו. ואכן, סעיפים זהים בלשונם מופיעים בחוקים מקבילים (כגון: סעיף 7(ב) לחוק מלווה בטחון, תשל"ל-1970; סעיף 7(ב) לחוק מלווה בטחון, תשל"א-1971; סעיף 7(ב) לחוק מלווה בטחון, תשל"ב-1972; סעיף 7(ב) לחוק מלווה מלחמה ומימון רכש, תשל"ד-1973). בה"ח מלווה בטחון, תשל"ל-1970 לא הוזכרה כלל הוראה דומה, ובקריאה שנייה בכנסת הסתפק יו"ר ועדת הכספים בציון עובדת תוספת סעיף 7(ב). ולא הועלתה כל הערה או הסתייגות מצד חברי הכנסת (דברי המנסת כרך 57 תשל"ל 1403). כך התקבל בתשל"ל הסעיף לראשונה, ומאז ניתן למצוא, ככתבו וכלשונו, בה"ח של חוקים דומים, ללא כל התייחסות אליו בדיוני המוסד המחוקק.

6 לא למותר לציין, שרק לאחרונה הוסדרה האפשרות לשעבד תעודת מלווה כבטוחה, וזאת עם התקנת תקנות מלווה בטחון (שעבוד תעודות), תשל"ח-1978 (ק"ת תשל"ח 1180). בנוגע לאפשרות להעביר מלווה, נקבע בסעיף 2(א) לחוק המלווה (הוראות שונות), תשל"ח-1977, כי שר האוצר, באישור ועדת הכספים של הכנסת, רשאי לקבוע בתקנות כי מלווה המצוין בתוספת השנייה לחוק יהיה ניתן להעברה בתנאים שיקבע בתקנות. שר האוצר התקין את תקנות מלווה (העברת מלווה ופרעון מוקדם של מלווה מרצון), תשל"ח-1977 (ק"ת תשל"ח 452) ולפי ת' 2 ניתן להעביר מלווה המפורט בתוספת השנייה לחוק הנ"ל לבנק ישראל בלבד, בתנאים המפורטים בתקנות.

7 השווה לסעיף 135 לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), תשכ"ח-1968, הקובע בסעיף (א): "זכות לגימלת כסף אינה ניתנת להעברה...". ובסעיף (ג): "זכות לגימלת כסף לפי חוק זה אינה עוברת בירושה" (ההדגשות שלי. ח"ג). שמע מינה, שירושה — בין על-פי צוואה בין על-פי דין — נבדלת מהעברה, ולכן היה צורך לקבוע לגבי העברה מכוח ירושה הוראה נפרדת ומפורשת (ראה: דיון מס' לו/02 גרופמן ואח' נ' המוסד לביטוח לאומי, פד"ע ח 353, 357-358).

8 סעיף 1(א) לחוק המחאת חיובים, תשכ"ט-1969, קובע את זכותו של נושה להמחות זכותו ללא הסכמת החייב "זולת אם נשללה או הוגבלה עבירותה לפי דין". בענייננו, הגבלה מסויגת מצויה בסעיף 6(א) לחוק המלווה.

9 מכוח סעיפים 1 ו-2 לחוק הירושה, תשכ"ה-1965. הסעיף הראשון קובע את זמן ומהות העברת הירושה והסעיף השני מציין את סוגי המועברים ומעניק עדיפות לירושה על-פי צוואה על-פני ירושה על-פי דין. ההבדל בין פעולה משפטית בהתאם לדין ובין פעולה משפטית מכוח דין, ניכר גם בשטחי משפט אחרים. כך, למשל, בדיני תאגידים מבחינים בין תאגידים סטטוטוריים שהוקמו מכוח הדין, בחוק מיוחד (כגון מגן דוד אדום,

בעקבות פטירת בעליה של תעודת מלווה, הבעלות עליה והזכאות לפיה עוברות ליורשיו¹⁰. נמצא, שעם פטירת בעליה של תעודת מלווה ייתכן שבמקרה שבו נותר בן-זוג, שאינו נמנה עם היורשים, תיווצר הבחנה בין הזכות הקניינית למלווה (המעוגנת בסעיף 6(ג) לחוק המלוות) ובין הזכאות לפירעונו המוקדם (המוסדרת בסעיף 7(ב) לחוק המלוות). הפרדה זו היא שורש הליקוי בהסדר הסוגיה הנדונה ומקורו בסעיף 7(ב) הנ"ל.

מהי מטרתו של סעיף 7(ב) לחוק? כאמור, לא ניתן לעמוד עליה מתוך הספרות החקיקתית. אך מלשון הסעיף עולות מספר אפשרויות:

(א) אפשר שייעדו סוציאלי בעיקרו — להעניק לבן-הזוג שנותר בחיים הן את הזכות במלווה והן את הזכאות לפירעונו המידי. כלומר, הסעיף קובע הוראת ירושה סטטוטורית מיוחדת, הגוברת על דיני הירושה הרגילים. אפשרות זו לא נראית לנו כהגיונית, סבירה ורצויה מן הטעמים שלהלן:

אכן, יש שהמחוקק פוגע בזכות הקניין של הפרט ברכושו, ובחירותו לצוותו. אלא שהוא נוקט דרך זו במקרים נדירים, כאשר לנגד עיניו ניצבת הגשמת מטרה סוציאלית חשובה ונעלה, המצדיקה העדפתה על-פני זכות יסוד — זכות הקניין¹¹. ואילו החוקים הנדונים, כל אופיים ותוכנם פיסקאלי-כלכלי וספק אם מגולם בהם ייעוד סוציאלי. זאת ועוד, מגמה סוציאלית אינה מוזכרת כלל לא בהצעות החוקים, לא בדברי ההסבר ולא בדיוני המוסד המחוקק. נהפוך הוא — רובם ככולם נסובים סביב ההשלכות הממוניות של החיקוקים הנדונים.

יתרה מזו, גם אם נניח שאחד מרעיונות החוק היא הדאגה לשאריו של בעל המלווה, ניתן להיווכח בנקל שסעיף 7(ב) — בנוסחו כיום — עלול להחטיא אף מטרה זו. הסעיף מקנה בפירעונו המוקדם של המלווה זכות עדיפה לבן-הזוג, ללא התחשבות

רשות השידור וכו'), ובין יתר התאגידים הנוסדים, אם ובמידה שמתמלאים התנאים הנדרשים בהתאם לדין הכללי. (עיין: א' יורן, "מספר סוגיות במס ערך מוסף", הפרקליט ל (תשל"ו) 511, 517.

10 את סעיף 23 לחוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957, לפיו "הזכות לתגמולים לפי חוק זה אינה עוברת בירושה", מצא בית המשפט העליון לנכון לפרש פירוש מצומצם, בלשונו של מ"מ הנשיא, השופט זילברג, שגם אותו "סוכל" ולו יהא בדוחק, ועם קצת 'סבל', באופן שחוב יש לשלם ליורשים (ע"א 437/64 מ"י נ' דרוקמן, פ"ד יט (2) 477, 481; הלכה שאומצה בערעור אורחי 392/75, 360 עובד פוגל ואח' נ' הרשות המופממת לצורך חוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957, פ"ד ל (1) 190). וראה דיון מס' ל"ז/02-0 (לעיל, הערה 7), שבו הבחין בית הדין הארצי לעבודה בין ההלכות הנ"ל לעניין סעיף 23 לחוק נכי רדיפות הנאצים, תשי"ז-1957, ובין הפירוש שיש ליתן לסעיף 135(ג) לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), תשכ"ח-1968.

11 כך, למשל, סוגיית מזונות מן העיזבון, המוסדרת בפרק הרביעי לחוק הירושה, תשכ"ה-1965, וסעיף 65(ב) קובע בזה הלשון: "הוראת צוואה השוללת או מגבילה זכות למזונות לפי פרק זה — בטלה". וכן סעיף 137 לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), תשכ"ח-1968, המציין ש"הזכאי לגמלה בכסף שנפטר בלי שגבה מלוא הגמלה המגיעה לו, ישולם חוב הגמלה לשאריו כמשמעותם בפרק ב', על אף האמור בסעיף 135(ג)". לא למותר להצביע על המינוח ממנו ניתן ללמוד גם על מהות ההסדר: בחוק הביטוח הלאומי, שביסודו מונח רעיון הביטחון הסוציאלי, מדובר על "שאיירים ותלויים", ואילו בחוקי המלוות על "בן-זוג יורשים".

במצבו הכלכלי של האחרון או בתלותו הכלכלית בנפטר¹². עדיפות זו פוקעת רק במקרה שלא נותר בן-זוג; אז עוברת הזכות ליורשי הנפטר, גם כאן ללא התחשבות במצבם הכלכלי או בתלותם בנפטר. לדוגמה, נניח מצב עניינים שבו הזוכים הבלעדיים על-פי צוואה הם ילדי המצווה, שהיו תלויים בו סמוך לפטירתו. אלה זקוקים לכספי המלווה והדעת נותנת להתיר להם פירעון מוקדם. אלא שנוכח הוראת הסעיף, אם נותר בן-הזוג בחיים — ואפילו חי בנפרד בחוץ-לארץ זמן רב¹³, לא יהיו הילדים זכאים לפירעון מוקדם והמלווה ייפרע לבן-זוגו.

(ב) אפשר, שהסעיף דן בשאלת הזכאות לפירעון מוקדם בלבד ואינו בא לגרוע מהוראות דיני הירושה הכלליים. בשאלת השאלה האם תנאי לזכאות לפירעון מוקדם שתהא לדורש זאת זכות יורש במלווה? הגם שהדעת נותנת, שהזכות לפירעון מוקדם תינתן לבן-הזוג לא בתור שכזה, אלא כשמוקנית לו זכות יורש במלווה, הרי אין פירוש הגיוני זה בא לידי ביטוי בסעיף, הקובע בפשטות: "נפטר יחיד, ייפרע המלווה ששילם לבן זוגו...". לשון אחר, הסעיף מקנה לבן-הזוג בתורת שכזה, בין אם הוא נמנה עם היורשים ובין אם לאו, זכות לפרוע את המלווה פירעון מוקדם. לפיכך, לכאורה בדוגמה המובאת לעיל, אפשר שבן-הזוג יפעל כנאמנם של הילדים היורשים ויפדה את המלווה פירעון מוקדם עבורם. אלא שדרך זו לא רק שהיא מסורבלת ומיותרת בשל ההבחנה בין הזכות במלווה ובין הזכאות לפדותו פירעון מוקדם, אלא שספק אם היא נכונה מבחינה משפטית, לפי שמכוח סעיף 6(ג) לחוק זכאים היורשים למלווה; ושעה שלבן הזוג אין כל זכות במלווה, ספק אם הוא יכול לפעול על-פי סעיף 7(ב) לחוק.

מכל מקום, מה טעם להתנות את יכולתו של יורש, שאינו בן-זוג, לפרוע את המלווה פירעון מוקדם ברצונו ובנכונותו של בן-הזוג שנותר בחיים לפעול לפירעון למענו? זאת ועוד, מה הטעם להתנות את זכותו של יורש לפירעון מוקדם בשאלה אם השאיר המנוח בן-הזוג? נניח, שנותר בן-זוג, אך זה נפטר כעבור זמן-מה, האם אז יהיו היורשים זכאים לפירעון מוקדם? קשה לדעת, שכן מלשון הסעיף — "...ואם לא השאיר בן זוג ליורשיו" — לא ברור האם הזמן הקובע את זכאות היורשים לפירעון מוקדם הוא אי-קיומו של בן-הזוג בשעת פטירת המוריש או בשעת התביעה לפדיון מוקדם. תהא התשובה אשר תהא, נמצא שזכותו של יורש לפירעון מוקדם מותנית בעובדה לא רלוואנטית כלל — אי-קיומו של בן-זוגו של המוריש, בין בשעת פטירת המוריש ובין בשעת תביעת היורשים לפירעון מוקדם.

(ג) מטרה אחרת שייתכן שעמדה לנגד עיני המחוקק בחוקקו את סעיף 7(ב) הנ"ל היתה לאפשר פירעון מדי של המלווה עם פטירת בעליו, על-מנת לחסוך את העברתו

12 אפילו הוא עשיר מופלג ומצוי בחוץ-לארץ, שבחיי הנפטר לא היה תלוי באחרון ולא חי עמו כלל. ואילו כשכוונת המחוקק היא סוציאלית, אזי הוא מועיד סכומי כסף "לשארית" ולא ליורשים, היינו לאלה שבחיי המבוטח היו תלויים בו ולא לאלה שעל אף היותם יורשים לפי חוק הירושה, כגון קרובים עשירים בארץ או בחו"ל — בחיי המבוטח לא היו תלויים בו" (דיון ל"ו/02, לעיל הערה 7, בעמ' 358).

13 יש לציין שבפראקטיקה הן בנק ישראל והן מינהל הכנסות המדינה מקפידים על הוראת הסעיף, וקודם שמאשרים פירעון המוקדם של מלווה ליורשים דורשים המצאת תעודה רשמית המעידה על ניתוק הקשר המשפטי בין הנפטר לבן-זוגו קודם לפטירתו.

על שם כל היורשים ו/או למנוע שותפות בלתי רצונית באיגרת חוב אחת. אם אכן זו היתה המגמה, אין בקושי הפרוצדורלי הנ"ל כשלעצמו הצדקה, מחד גיסא, להעניק זכויות לבן-זוג שאינו יורש, ומאידך גיסא, לשלול זכויות יורשים אחרים ו/או להעניק זכות עדיפות לפירעון מוקדם לבן-הזוג דווקא, גם כשזה אינו נמנה עם יורשי המלווה. להשגת המטרה הנ"ל ניתן היה לקבוע בפשטות בסעיף 7(ב) — "נפטר יחיד — ייפרע המלווה פירעון מוקדם לעיזבונו".

עד כאן ניסינו לתהות אחר מגמתו של סעיף 7(ב) לחוק. להלן נעמוד על הקשיים הנובעים מן הליקויים בניסוח הסעיף ועל הליקוי המהותי שאנו מוצאים בו.

הקשיים הנובעים מנוסח הסעיף. סעיף 7(ב) רישא, שזה לשונו: "נפטר יחיד, ייפרע המלווה ששילם לבן זוגו, ואם לא השאיר בן זוג — ליורשיו..." מעורר ספקות באשר למידת היקפו ותחולתו בשל ניסוחו.

"ייפרע המלווה" — מה משמעות המלה "ייפרע" בהקשר שבו היא מופיעה בסעיף, האם עניינה הקניית מעמד של יורש סטטוטורי לבן-הזוג אם זה נותר בחיים, או שמא עניינה הזכאות לפירעון מוקדם בלבד?

"לא השאיר בן-זוג" — לא ברור האם הזמן הקובע לזכאות היורשים לפירעון מוקדם הוא אי-קיומו של בן-הזוג בשעת פטירת בן-זוגו, או בשעת התביעה לפדיון המלווה פירעון מוקדם.

"בן-זוגו" — האם הכוונה לבני-זוג נשואים כדת וכדין, או שמא אף "ידועים בציבור"? אם ביסוד הסעיף מונחת מטרה סוציאלית, הדעת נותנת וההיגיון מחייב לא לצמצם המונח "בן-זוג" לבני-זוג נשואים¹⁴. ראוי לו למחוקק לקבוע הגדרה ברורה ומדויקת מה הם בני-זוג לעניין חוק זה¹⁵.

"יורשיו" — האם הכוונה ליורשים על-פי-דין, או ליורשים על-פי צוואה או לשניהם גם יחד? נראה, שנוכח סעיף 2 לחוק הירושה, תשכ"ה—1965¹⁶, האפשרות האחרונה היא הנכונה, ואם כך — שבים אנו ושואלים על שום מה לתלות את זכותו לפירעון מלווה מוקדם של יורש על-פי צוואה, המשקפת את רצונו של המצווה, באי-קיומו של בן-זוג שאינו בכלל היורשים על-פי הצוואה¹⁷.

הקושי המהותי. סעיף 7(ב) בפשוטו מתנגש עם חוק הירושה, תשכ"ה—1965, הקובע ומכיר, במגבלות מסוימות, את החופש והזכות של אדם לצוות מה ייעשה ברכושו עם מותו. לכאורה לפנינו תראה חוקית נוספת, המסייגת את הזכות הנ"ל. ולא היא. כבר נימקנו את דעתנו¹⁸, שאין הצדקה להסדר כגון דא בסוגיה הנדונה, ועל כן אין לקבל פירוש זה. מן הטעם האמור, ובצירוף הוראת סעיף 6(ג) לחוק, אנו גורסים, כי גם את סעיף 7(ב) בנוסחו הנוכחי יש לפרש באופן מצומצם, לאמור —

14 השווה: דין מס' ל/19-0 המוסד לביטוח לאומי נ' מנז, פד"ע ב 72.

15 דוגמת סעיף 55 לחוק הירושה, תשכ"ה—1965.

16 הקובע: "היורשים הם יורשים על פי דין או זוכים על פי צוואה; הירושה היא עפ"י דין זולת במידה שהיא על פי צוואה".

17 שבהיותה עובדה אובייקטיבית אין הכרח שתשקף מצב סוציאלי סובייקטיבי.

18 לעיל, הערות 11—13 והטקסט להן.

שאין הוא המקנה את הזכות הקניינית בתעודת המלווה, אלא דן בזכאות לפדיון מוקדם בלבד. דא עקא, שגם פירוש מצמצם זה אינו מרפא את כל הפגמים שבסעיף, כפי שניזכר לדעת. הוראת סעיף 7(ב) מניחה שלושה מצבים אפשריים להפעלת ההסדר הקבוע בה:

(א) בן-הזוג נמנה עם היורשים — כי אז יכול בן הזוג לזכות בפירעון מוקדם, ונשאלת השאלה מה הם הסכומים שייפרעו? האם זכאי בן-הזוג לפרוע פירעון מוקדם רק את חלקו במלווה¹⁹, או אולי מתחלקים סכומי הפירעון בין כל היורשים בהתאם לחלקם בירושה²⁰?

(ב) נותר בן-זוג שאינו נמנה עם היורשים²¹ — במצב כזה, בן-הזוג שאינו בעליה של איגרת המלווה זכאי לפירעון מוקדם, ואילו היורשים שהם הבעלים של איגרת המלווה²² — אינם זכאים לפירעון כזה!

(ג) לא נותר בן-זוג — בסיטואציה כזו, על-פי סעיף 7(ב) לחוק זכאים היורשים לפירעון מוקדם של המלווה.

מתוך השוואת שני המצבים האחרונים מה טעם להתנות את זכאות היורשים לפירעון מוקדם באי-קיומו של בן-הזוג, כשאין לזה האחרון כלל נגיעה וזכות במלווה? סעיף 7(ב) הג'ל מעורר שני קשיים נוספים: האחד — סעיפים 7(ג) (ד) לחוק מעניקים אפשרות לבעל מלווה — בהתקיים הנדרש בסעיפים — לפרוע מלווה פירעון מוקדם עוד בחייו. אין חולק, שאם אכן נוצלה זכותו זו יכול בעליו לצוות את כספי הפדיון שקיבל למי שיחפוץ. אלא שאם בוחר הבעלים שלא לנצל זכותו זו — דבר העולה בקנה אחד עם עניינה של הממשלה — יורשיו, אם בכלל זכאים הם לזכות כל שהיא במלווה²³, לא יוכלו לפרוע את המלווה פירעון מוקדם, אם נותר בן-זוג שאינו נמנה עמם. נמצא, שמצבם של יורשי מי שלא ניצל את זכאותו לפירעון מוקדם עוד בחייו נחות בהשוואה ליורשי זה שניצל את זכותו האמורה. מכאן צא ולמד, שכדאי לנצל את האופציה המעוגנת בסעיפים 7(ג) (ד), להשתחרר בכך מחובת המלווה²⁴ ולמנוע את תחולת סעיף 7(ב). למותר לציין, שמסקנה אחרונה זו אינה תואמת את מגמת הממשלה לדחות את הפירעון ככל שאפשר, וגם על כן ראוי לתקן את הסעיף, כדי למנוע את העיוות הנזכר. זאת ועוד, אם המדובר במלווה רשות, יש להגיה שמי שיהיו ערים לסעיף דוגמת 7(ב) הג'ל יירתעו מלרוכשו נוכח המכשלות האמורות בו. ואם במלווה חובה עסקינן, גם אז עומד בעינו הקושי המוסרי — האם לא די בכך שמחייבים אדם לרוכשו ואף קובעים מה ייעשה ברכושו עם מותו?

19 דבר שאינו מוצא את ביטויו בלשון הסעיף, שאינו מבחין בין פירעון חלקי לפירעון מלא.
20 אם כך, בן-הזוג אינו משמש אלא כלי לפדיון מוקדם, וניתן להבטיח פדיון שכזה על-ידי ציווי, ולו סכום סמלי מתוך המלווה, לבן-הזוג למטרה זו בלבד, ובכך לעקוף את מכשלת הסעיף.

21 למשל, בשל צוואה המדירה אותו כיורש על-פידין, ולא מונה אותו כיורש על-פיה.

22 מכוח סעיף 6(ג) לחוק בשילוב סעיף 1 לחוק הירושה, תשכ"ה—1965.

23 נוכח האפשרות שכן הזוג הנותר בחיים יורש מכוח סעיף 7(ב) לחוק, אפשרות שכאמור אינה מקובלת עלינו.

24 בהשוואה ליתר תכניות החיסכון הקיימות המלווה הגדון פחות כדאי מבחינה פיננסית, שכן הריבית שלו אינה צמודה, וכן בשל קשיי נזילותו, כאמור.

הקושי השני עניינו קושי פרוצדורלי מיותר. במקרה שבו צוו המלוות ליורשים שעמהם לא נמנה בן-הזוג שנותר בחיים, גם אם נמנה שזכאים היורשים למלוות, לא יהיו זכאים לפירעונו המוקדם. משמעות הדבר שיהא עליהם להמתין למועד הפירעון הרגיל, וזאת לזכור שהמדובר בתקופה של למעלה מעשר שנים. לכן גם לא ניתן יהיה להוציא לפועל ולממש את כל העיזבון, אלא במועד הפדיון הרגיל, דבר שיצריך ניהול עיזבון זמן רב ללא טעם והצדקה, שלא לדבר על הוצאות מיותרות ואי-מילוי משאלות לבו האחרונות של המצווה במהירות הראויה.

ג. הצעת תיקון

לאור האמור לעיל ראוי, לדעתנו, לתקן את נוסף סעיף 7(ב) לחוק הגדון, כמו את יתר החוקים, שבהם מצויים סעיפים מקבילים, במגמה לרפא את הפגמים שעליהם עמדנו לעיל. הצעתנו לנוסח הסעיף הראוי היא ²⁴:

- "סעיף 7(ב) (1) נפטר יחיד, ייפרע המלווה ששילם ליורשיו על-פי חלקם בירושה, ואם נתמנה מנהל עיזבון — ייפרע לעיזבון.
(2) יורשים לעניין סעיף זה — כמשמעותם בסעיף 2 לחוק הירושה, תשכ"ה—1965.
(3) הפירעון ייעשה תוך שנה מיום שהוגשה בקשה לכך".

נוסח זה, לפי דעתנו, עונה על הדרישות הראויות. נקודת המוצא — לאפשר פירעון מוקדם בכל מקרה של מוות, יהא היורש אשר יהא — בין על-פי צוואה ²⁵ בין על-פי-דין. כן מצטמצם הסעיף לסוגיית הפירעון המוקדם בלבד, ואינו קובע הוראת ירושה מהותית חדשה בנוסף לאלה שבחוק הירושה, תשכ"ה—1965. וכן לא נוצרת הבחנה בין הזכות לרשת איגרת המלווה לזכאות לפירעונה המוקדם. כך יישמר האיזון הנאות בין הוראות הפירעון שבחוקי המלוות להוראות המהותיות שבחוק הירושה, תשכ"ה—1965. הסיפא של סעיף 7(ב) (1) יסיר כל ספק בנוגע ליכולתו של מנהל העיזבון לפדות את המלווה פדיון מוקדם לעיזבון ²⁷, וכן יובהר, שהמלווה הגדון הוא בגדר נכס מן העיזבון ועל כן חלות עליו כל ההוראות החוקיות הנוגעות לנכסי עיזבון.
בנוסח המוצע לעיל, סבורים אנו, יימצא ההסדר הנאות בסוגיה הגדונה. בעוד שכיום חבין לאדם שלא ברצונו, שלא בפניו ולעתים אף ללא ידיעתו; הרי לשיטתנו יוכבד רצונו האחרון של בעל המלווה, גם שלא בפניו ובהתאם לציפיותיו.

25 השווה לסעיף 7 לחוק הגנת השכר, תשי"ח—1958: "נפטר עובד לפני ששולם שכר העבודה המגיע לו, ישולם שכר העבודה, על אף האמור בדיני הירושה, לידי מי שהעובד הורה לענין זה; לא הורה — ישולם לבן-זוגו, ובאין לו בן-זוג — ליורשו".